

Pienen Kuvakamarin pitkä tarina

Teksti: Leena Becker

Saksalaisen dokumentaristi **Benjamin Geisslerin** videoinstallaatio *Die Bilderkammer des Bruno Schulz – das letzte Werk eines Genies* (Bruno Schulzin Kuvakamari – erään neron viimeinen teos) kestää vain hetken, mutta kertoo pitkän tarinan, jonka alku ulottuu toisen maailmansodan kaudelle puolalaisen Drohobyczin kaupunkiin.

Katsoja astuu Geisslerin rakentamaan ”kamariin”, joka on tarkka kopio huoneesta, jonka seinille **Bruno Schulz** maalasi kuviaan. Geissler luo tänne kuvia virtuaalisesti. Installaatioissa dokumentoidaan Schulzin maalausten löytyminen, paljastaminen ja hävitys. Taustalla soi **Chopinin** *Nocturne nr. 8*.

Alussa maalauksia tuskin erottaa, mutta sitten näkyy ajan haahtamaisia satuhahamoja, joukossa kuningatar, ratsumies, vanhus ja kääpiöitä. Seuraavassa hetkessä hahmot ovat kadonneet. Fragmentit on irrotettu seinästä, jäljellä on vain rumat jäljet. Installaation loppuksi Geissler ”entisöi” maalaukset vielä kerran nähtäväksi.

Kuvakamari oli esillä ensimmäisen kerran viime vuonna Hampurissa. Viimeksi se nähtiin keväällä Berliinissä Martin-Gropius-Baussa. Se kuuluu taidemaailman helmiin, jotka kätkevät sisälleen enemmän kuin ensisilmäykseltä huomaa.

Taiteilija, kirjailija **Bruno Schulz** syntyi 12.7.1892 Drohobyczissä. Hänen taideteoksensa koostuvat grafiikasta, piirroksista ja öljymaalauksista. Hänen kirjallinen tuotantonsa käsittää pääosin novelleja, joista tunnetuin on *Sklepy synamonowe* (*Kanelipuoteja*). Ainoan romaanin *Messiaksen* käsikirjoitus on kadonnut.

Schulzin tuotanto ei ollut suuri, mutta ”siihen kätkeytyi koko maailma,” toteaa israelilainen kirjailija **David Grossman** saksankielisen *Kanelipuoteja*-teoksen loppusanoissa.

Kirjailijana Schulzia verrataan **Franz Kafkaan** ja hänen sanoitaan inspiroineen aikamme tunnettuja kirjailijoita kuten **Philip Rothia** tai **Jonathan Safran Foeria**. Schulzia on käännetty lähes 40 kielelle, suomeksi on vuonna 1965 julkaistu teos *Krokotiilikuja* ja syksyllä ilmestyy *Kanelipuoteja*.

Schulzin suureen merkitykseen nähden vaikuttaa hämmästyttävältä, kuinka vähän Schulzia silti tunnetaan. Mutta ehkä kysymys selittyy toisella tapaa. Schulzin nähdään olleen aikaansa edellä ja siten jokainen aikakausi löytää hänet uudelleen.

Schulz aloitti arkkitehtuuriopiskelut tuolloisessa Lembergissä, mutta joutui lopettamaan ne taloudellisista syistä. Myöhemmin hän kirjoittautui joksikin aikaa Wienin Taideakatemiaan. Hänellä oli näyttelyitä muun muassa Varsovassa, Krakovassa ja Vilnassa. Elannokseen hän työskenteli piirustuksenopettajana kotikaupungissaan.

Schulzin Itä-Euroopan laidalla ollut kotiseutu joutui viime vuosisadalla maailmanpolitiikan pyörteisiin. Ihmisten kansalaisuus vaihtui, ilman että nämä muuttivat minnekään. Schulz syntyi itävaltalaisena, varttui puolalaisena ja ammuttiin juutalaisena. Toisen maailmansodan jälkeen Drohobycz liitettiin Ukrainaan.

Schulzin kotiseutu tunnetaan myös osana Galitsiaa, kadonnutta shtetl-pikkukaupunkien maailmaa, jota **Isaac Bashevis Singer** kuvaa novelleissaan. Drohobyczin noin 36 000 asukkaasta lähes puolet oli juutalaisia, joista vain noin 400 selvisi natsien tuhosta hengissä.

Saksan vallattua Puolan 1941 Schulz menetti opettajan virkansa. Hänestä tuli ”kotijuutalainen” SS-upseeri **Felix Landaulle**, joka määräsi hänet maalaamaan satukuvia talonsa lastenhuoneen

seinille. Drohobyczissa juutalaisia vietiin aina maanantaisin ammuttavaksi läheiseen metsään. Schulz maalasi satuhahmoja toivoen selviävänsä hengissä.

Schulzin toive ei toteutunut. Marraskuun 11. päivänä 1942 niin kutsuttuna "Mustana torstaina" Gestapo järjestämässä "ammuntatilaisuudessa" tapettiin 265 juutalaista, joukossa Schulz.

Sodan jälkeen Schulzin satuhahmot peittyivät maalin alle ja joutuivat unohduksiin. Myöhemmin niitä etsittiin pitkään tuloksetta, kunnes vuonna 2001 Geissler löysi ne. Tästä kertoo hänen dokumenttifilminsä *Bilder finden (Löytää maalauksia)*.

Maalausten löytymistä juhlittiin kansainvälisenä sensaationa. Mutta jo pari kuukautta myöhemmin sensaatio vaihtui kansainväliseksi skandaaliksi, kun Israelissa olevan *Yad Vashem*-holokaustimuseon työntekijöitä saapui Ukrainaan ja irrotti kolme fragmenttia ja vei ne salaa Israeliin. Ukrainassa toimenpiteen nähtiin rikkovan kulttuurisineiden maastavientiä koskevia säädöksiä. Israelin taholta taas maalausten nähdään kuuluvan *Yad Vashemiin*, koska Schulz oli ollut juutalainen.

Drohobyczin juutalaisen seurakunnan jäseniä toimenpide loukkasi. Geisslerin dokumenttielokuvassa he kertovat, kuinka yrittävät elvyttää juutalaista kulttuuria eivätkä pysty ymmärtämään, että juuri *Yad Vashem* toimii näin.

Myöhemmin Israel ja Ukraina sopivat maalausten maastaviennin diplomaattista tietä. Ukrainan viranomaiset siirsivät loput viisi fragmenttia Drohobyczin kotiseutumuseoon.

Geissleria pöyristytti *Yad Vashemin* menettely. Irrottamalla fragmentit seinästä hävitettiin maalaustyön kokonaisuus ja samalla taideteoksen sisältö. Schulzin seinämaalauksissa ei ollut kyse vain keskellä holokaustia maalatuista satuhahmoista, vaan ne myös kertovat holokaustista.

Schulz sijoitti aina tuntemiaan henkilöitä tai omakuvia taideteoksiinsa. Satuhahmoissa vanhus muistuttaa hänen äitiään. Seinnällä tämä ja kääpiöt näyttävät pyrkivän seuraavaa seinämaalausta kohti, missä ajuri vaunuineen odottaa.

"Maalaukset ovat rohkea sanaton kertomus hänen omasta kohtalostaan," kirjoittaa Göteborgin yliopiston tutkija **Merima Bruncevic** näyttelyn katalogissa. Kun juutalaisilta oli ajurina toimiminen kielletty, niin Schulz antoi ajurille omat kasvonsa.

Kuningatar taas muistuttaa Landaun rakastettua ja ratsastaja Landauta, toteaa Geissler. Ratsastaja katselee ulos ikkunasta metsään, missä juutalaisia ammuttiin.

Ikkunan viereisessä maalauksessa olevaa kaksi lasta hakevat turvaa toisistaan muistuttaen kuinka sadut usein peilaavat meidän julmaa maailmaamme.

Israelissa ja Ukrainassa olevat alkuperäiset fragmentit eivät pysty kertomaan maalausten tarinaa. Sen tekee nyt Geisslerin videoinstallaatio. Se ei ole kuitenkaan hävitetyt taideteoksen korpive, vaan kertoo myös omaa tarinaansa.

BENJAMIN GEISLER, DIE BILDERKAMMER DES BRUNO SCHULZ,
Martin Gropius Bau, Berliini, 28.4. – 26.5.
installaation esittämistä suunnitellaan Wieniin, Varsovaan,
Kiovaan, Lviviin ja Krakovaan

